

שיחה שבועית מאת הרב אביגדר נבנצל שליט"א פרשת חוקת תש"ס עליה בתורה - ע"י שאיפה לגדלות מירבית בתורה

האבות מקיימים את התורה עד שלא ניתנה, לא היה בכוחנו לקבל התורה. רק לאחר שנדיב העם כרו את באר התורה, בכך שקיימוה עד שלא ניתנה, רק אז - "במחקק במשענותם". רק אז יכול המחוקק - הלא הוא משה רבינו (ע"י רש"י שם), שנאמר עליו: "כי שם חלקת מחקק ספון" (דברים לג, כא) - לקבל עבורנו את התורה במתנה ולהביאה אלינו - "וממדבר מתנה" (במדבר כא, יח). אח"כ התורה כבר פורצת הלאה - "וממתנה נחליאל ומנחליאל במות", אבל קודם לכן היתה צריכה להיות התחלה מצד הברואים, אברהם יצחק ויעקב.

גם התפתחותו של האדם הפרטי בתורה אינה מתרחשת בבת אחת, אלא נעשית בשלבים. הכתוב אומר: "שתה מים מבֹּרֵךְ ונוזלים מתוך בְּאֵרְךָ" (משלי ה, טו). חז"ל הבינו שכוונת פסוק זה היא להורות דרך לרבים בלימוד התורה, אך הרגישו בו סתירה: הרי מהותם של הבור והבאר אינה שוה. בור מקבל מים מהחוף: מגשם, מזרימת נהרות, מהפשרת שלגים או ממקור אחר, אבל מתוך עצמו אין הבור יכול להוציא מים. משא"כ הבאר - יש בכוחה להוציא מים מתוך עצמה. א"כ איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם? ילמד תורה מאחרים, או יחדש מעצמו? תירצו חז"ל (ע"ז יט, א): "בתחילה שתה מבורך, ולבסוף - ונוזלים מתוך בארך". כלומר: בשלב ראשון צריך אדם להיות בבחינת בור, לקבל תורה מרבותיו ומן הספרים, ללמוד כל מה שמסרו לנו רבותינו, תנאים ואמוראים, ראשונים ואחרונים. אם עשה כן, זוכה ב"ה להגיע לשלב השני: "ונוזלים מתוך בארך" - זוכה לחדש בעצמו חידושים בתורה, שזהו עיקר הלימוד לפי הרמב"ם. הרמב"ם כותב (הלכ' תלמוד תורה פ"א הי"א), שסדר לימודו של האדם צריך להיות "שליש בתורה שבכתב, ושליש בתורה שבעל פה, ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במידות שהתורה נדרשת בהן...", כלומר: יעסוק בחידושי תורה. ואולם הרמב"ם כותב (בה"ב שם), שסדר זה הוא רק בתחילת לימודו של האדם, אבל "כשיגדיל בחכמה... יפנה כל ימיו לגמרא בלבד" (חוף מעתים מזומנים בהן יחזור על ידיעותיו במקרא ובתושבע"פ, כדי שלא ישתכחו ממנו, כמבואר שם ברמב"ם). הכתוב ממשיך אח"כ ואומר: "יפוצו מעינתך חוצה, בְּחֻבּוֹת פְּלָגֵי מַיִם". כמדומני שכוונת

"אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר ענו לה" (במדבר כא, יז). בפשוטה מתפרשת השירה ביחס לבאר המים שהיתה הולכת עם ישראל במדבר. ואולם חז"ל פירשו ששירה זו רומזת גם על התורה. ע"פ זה קשה: מדוע נכתבה שירה זו דוקא בפרשתנו? (רש"י שם תירץ אמנם שאלה זו, אבל תירוצו מובן רק ע"פ התפיסה שהבאר עליה מדובר בשירה זו היא בארה של מרים). נראה לומר, שרצתה התורה לרמוז בזה, שלמרות שהבאר ניתנה לישראל בזכותה של מרים (תענית ט, א), וכבר מתה מרים, כפי שנוכר לעיל בפרשתנו (כ, א), וגם אהרן מת כבר (שם, כח), ואבדו לישראל שני עמודי עולם, מרים - כנגד גמילות חסדים, ואהרן הכהן - כנגד עבודה, מ"מ הועילה להם זכותו של משה - עמוד ה"תורה", כדי שתמשיך הבאר להיות עמם (וע"י בגמ' תענית שם). רואים מכאן, עד כמה גדול כוחה של תורה.

ואולם באר התורה אינה נובעת מעצמה. היא זקוקה להשתדלות בני אדם, שיחפרוה, וישאבו את המים שבתוכה. מי הם אלו שחפרו את באר התורה, והיו הראשונים לשאוב את מימיה? אומרת השירה: "באר חפרוה שרים, כרוה נדיבי העם" - לא ישראל היו הראשונים לחפור את הבאר, אלא "נדיבי העם" הם אלו שכרו אותה. מי הם "נדיבי העם"? אומרת הגמ' (בענין אחר): "נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם" (תהלים מז, י), אלקי אברהם ולא אלקי יצחק ויעקב! אלא אלקי אברהם שהיה תחילה לגרים (סוכה מט, ב). מדוע דוקא בפסוק זה נלקחת בחשבון העובדה שאברהם אבינו היה תחילה לגרים? משום ש"נדיבי עמים" הם הגרים, שנדבם לבם לקיים תרי"ג מצוות למרות שלא נצטוו על כך, ועל כן "נדיבי עמים" הם "עם אלקי אברהם", שהיה האדם הראשון שנדבו ליבו לקיים את כל התורה בלי שנצטווה (ע"י קידושין פב, א במשנה) (אמנם גר שנתגייר חייב במצוות, אבל זה גופא, להכניס את עצמו למסגרת של חובה - אינו חייב, וא"כ בזה דומה הגר לאברהם שקיים את התורה בלי שנצטווה). וא"כ גם בעניננו יש לפרש, ש"נדיבי העם" שכרו את הבאר, אינם אלא האבות הקדושים, שנדבם ליבם לקיים את התורה עד שלא ניתנה. הבאר אינה מתחילה איפא ממתן תורה, אלא עוד קודם לכן, אצל האבות הקדושים. קיום התורה ע"י האבות, הוא סלל את הדרך לקבלת התורה ע"י הבנים. אם לא היו

ברוחניות אין להסתפק במועט. בגשמיות מידה טובה היא שאדם מסתפק במועט - "איזה הוא עשיר השמח בחלקו" (אבות פ"ד מ"א), אין לו לבקש בקשות מופרזות. ואולם ברוחניות, להפך: "הרחב פיך ואמלאהו" - בדברי תורה כתיב (ברכות נ, א). עד כמה צריך לבקש ברוחניות? חז"ל אומרים (תדא"ר פכ"ה), שאדם צריך לומר: "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב". איך יתכן לבקש בקשה כזו? וכי למדרגה של הרב אלישיב שליט"א כבר הגעתי? ולחפץ חיים? ולגאון? ולרמב"ם? ולאמוראים, לתנאים, לנביאים? הרי כמה וכמה מדרגות אנחנו רחוקים ממעשי אברהם יצחק ויעקב! לכאורה צריך היה לבקש מתי יגיעו מעשי למעשי הרב אלישיב שליט"א, אח"כ אם אזכה לזה אבקש להגיע לחפץ חיים, וכן הלאה. לא! חז"ל מלמדים אותנו, שכבר מן ההתחלה יש לשאוף לגדלות המירבית, כבר מן ההתחלה יש לשאוף "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב". אם זו תהיה השאיפה ההתחלתית, אפשר ואזכה להגיע למדרגתו של הרב אלישיב. אבל אם מראש אצמצם את השאיפה שלי רק לרב אלישיב, גם למדרגתו של הרב אלישיב לא אגיע. האמת היא, שגם שאיפה של "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב" אינה מספקת. התורה דורשת מאדם לשאוף אף ליותר מכך. "זה א-לי ואנוהו" - דרשו חז"ל: "ואנוהו" - הוי דומה לו ("ואנוהו" - אני-הוא), מה הוא חנון ורחום, אף אתה הנה חנון ורחום" (שבת קלג, ב). הרי שלא די להיות כאברהם יצחק ויעקב, אלא יש להיות כהקב"ה עצמו, כביכול. להיות ממש כמו הקב"ה אי אפשר כמובן, אברהם אבינו לא הגיע לזה, וגם מאתנו לא יתבעו זאת, כמובן. אבל שאיפה להדמות לו ית', צריכה להיות. על מה שאינני יכול לקיים לא יתבעו ממני, אבל על שלא שאפת לקיים, על זה כן אפשר לתבוע, שהרי לשאוף אפשר, "הרחב פיך ואמלאהו" (תהלים פא, יא) - שאף להיות כמו הקב"ה! ושאיפה זו צריכה, כאמור, להיות כבר בתחילת דרכו הרוחנית של האדם, והיא היא זו שמעלה אותו ממדרגה למדרגה.

השאיפה לגדלות בתורה מעוגנת גם בצורת החיוב של מצות תלמוד תורה. מורי ורבי הרב שך שליט"א הוכיח מדברי הר"ן בנדרים (ח, א), שלא רק שאדם חייב לתלמוד תורה בכל רגע, אלא אדם חייב לתלמוד את כל התורה כולה בכל רגע! הרב אויערבאך זצ"ל לא הסכים לזה, אבל הרב שך כך אמר פשט בר"ן. ברור שחיוב זה הוא רק "בעצם", שהרי למעשה אין בכח בן אנוש לבצע דבר שכזה, אפילו הגר"א ז"ל היה זקוק ללילה שלם כדי לתלמוד "רק" את מס' זבחים ומנחות (כפי שמסופר עליו), וא"כ ודאי שיש פטור של "אונס"

הפסוק לומר, שחוף משני השלבים שהזכירה הגמ', ישנם גם שני שלבים נוספים. שלב שלישי - "יפוצו מעינתך חוצה", הבאר כ"כ מלאה, עד שהיא עולה על גדותיה, והמים זורמים ממנה חוצה. כלומר: חידושי התורה שהאדם מחדש הם כבר בדרגה כזו, שראויים להיות מופצים לאחרים. והשלב הרביעי - "פְּרַחְבוֹת פְּלָגֵי מַיִם", שהמעיונות הנובעים ממך יתפלגו שוב, ותלמידך יגיעו גם הם למדרגה כזו, שגם הם יפוצו תורה לאחרים. כדי להגיע למדרגה זו צריך לעבור את שני השלבים הראשונים - "עלי באר", שיעשה עצמו בור, כדי שיגיע לבחינה של באר, היינו ליכולת לחדש חידושים בתורה, כפי שבארנו. ואולם השאיפה לגדלות המירבית צריכה להיות כבר מן ההתחלה. וכששאיפה זו קיימת, זוכה גם לסיעתא שמיא - שכן "בא ליטהר מסייעים אותו" (שבת קד, א), אבל בלי שאיפה כזו, אין האדם זוכה בדרך כלל לסיעתא דשמיא.

הרי יש פלא גדול: שלמה המלך אומר: "אף חכמתי עמדה לי" (קהלת ב, ט), חכמה שלמדתי באף (כלומר: מתוך יגיעה וצער) היא עמדה לי (קה"ר שם). וקשה: לכאורה שלמה המלך הוא דוגמא ללימוד שלא מתוך צער; הקב"ה נגלה אליו בחלום, ושלמה מבקש ממנו חכמה, והקב"ה אכן מבטיח לו לתת לו חכמה "אשר כמוך לא היה לפניך ואחרריך לא יקום כמוך" (מל"א ג, יב). הלזה יקרא לימוד תורה "באף"? כיצד איפא מדבר שלמה על "תורה שלמדתי באף"? כנראה שבשביל להגיע למדרגה הזאת, שה' יראה אליו ויאמר לו "שאל מה אתן לך" (שם, ה), והוא ישכיל לבקש חכמה, היה צריך הרבה יגיעה, בלי זה לא היה מגיע שלמה למדרגה הזאת. אלינו הקב"ה עוד לא נראה, א"כ צריכים אנו עדין להתיגע ולעמול בתורה. יגיעה זו היא אמנם עול, ואולם עול זה מתוך אהבה ורחמנות ניתן עלינו. אנו אומרים בכל יום בתפילה: "אהבה רבה (או: אהבת עולם) אהבתנו ה' אלקנו, חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו", ומתוך אהבה זו - נתן לנו הקב"ה את התורה. נתינת התורה היא חמלה גדולה ויתירה שה' ריחם עלינו, שלא נלך לאיבוד, שלא נהיה כבהמות שחיות כמה שנים ואח"כ נרקבות באדמה. ה' נתן לנו תורה לעץ חיים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב. אלו רחמים גדולים. כמדומני שבשום מקום בתפילה איננו מדגישים כל כך את הרחמים כמו בברכה הזאת: "אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו", שלוש פעמים רצופות לשון רחמים, אין לנו בשום מקום בתפילה דבר כזה. צריך להרגיש שהתורה שניתנה לנו היא רחמים גדולים שרחם עלינו הקב"ה, שלא "נטבע" בתוך העוה"ז ונרד לבאר שחת ח"ו.

ומחדש בו מעצמו, מרגיש יותר שייכות אליה. כל זמן שהוא רק בבחינת "בור" המקבל את כל מימיו מבחון - התוספות אמרו כך, הרמב"ם כך והראב"ד כך, אינו מרגיש שייכות כ"כ לדברים. אבל כש"מוסיף" על מה ששמע את חידושו שלו, הרי הוא מזדהה עם הדברים הרבה יותר, כיון שמרגיש בהם את עצמותו - אני יישבתי כאן את הקושיה על הרמב"ם, אני תרצתי את השגת התוספות על רש"י. כמוכן יש להזדהות עם כל התורה, גם עם מה שלא אני חידשתי, גם עם מה שמשחחידש מפי הגבורה, וגם מה שחידשו רש"י ותוספות ושאר גדולי עולם, אבל אעפ"כ לחידושי התורה הפרטיים שלו, אדם מרגיש יותר שייכות, והרגשה זו היא "קנין" בתורה. הגמרא הרי אומרת (ע"ז יט, א), שבתחילה נקראת התורה על שמו של הקב"ה - "כי אם בתורת ה' חפצו" (תהלים א, ב), ולבסוף נקראת על שמו של הלומד - "ובתורתו יגהה" (המשך הפסוק שם). התורה נעשית דיליה, נהיית חלק מעצמותו. וזהו בעיקר ממה שחידש בה מעצמו, כי בזה מרגיש האדם יותר שהתורה היא תורה דיליה; לא רק רש"י ותוספות חידשו, גם אני אמרתי משהו. כמדומני שהדבר מועיל מאד גם לענין הזכרון. סוגיה שאדם עמל בה, שהצליח לחדש בה "פשט", למה רש"י פרש כך ולמה תוספות פרשו כך, יזכור אותה הרבה יותר טוב. גם מצד זה יש כאן תוספת "קנין" בתורה.

מאידך יש לדעת, שכשם שלמרות שאנו אומרים "מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב", אין מקום למחשבה שהנה אנו קרובים למדרגתם, שהרי אין לנו שום שייכות למדרגת אברהם יצחק ויעקב, אני עדין צריך לומר בשמונה עשרה "אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב", ולא "אלקי אביגדר", כך גם כשאנחנו מחדשים חידושי תורה, אין לחשוב שאנחנו יכולים באמת להיות בני פלוגתא לגדולים - "החפץ חיים אומר כך ואני אומר אחרת", "הגר"א אומר כך ואני סובר את ההפך". צריך אמנם לנסות לתרץ את קושיית תוספות על רש"י וכדומה, ולחדש חידושים מעצמנו, אבל מאידך אין לשכוח שאין אנו מתקרבים כלל למדרגת הענקים הללו. לא כמו שמישהו כתב לי פעם: "לעניות דעתו של הקצות החושן נראה כך וכך". דעתנו היא זו שעניה, ולא זו של הקצה"ח. או כמו שמישהו אחר כתב לי פעם: "רב אמי אומר כך וכך, ואין דבריו נראים". אנו איננו יכולים לחלוק על רב אמי, ולא רק על רב אמי אלא גם על מי שפחות ממנו מדרגות הרבה. ויחד עם זה צריך בכל זאת לנסות להבין מדוע רב אמי אומר כך, מדוע לשכל הקטן שלנו זה לא נראה, אולי הפשט שלמדתי ברב אמי איננו נכון, אולי הפשט ברב אמי הוא אחר לגמרי.

על קיום החיוב הזה, אבל כיון ש"בעצם" החיוב קיים, א"כ שאיפה לקיימו - צריכה להיות לנו. שאיפה צריכה להיות שאלמד עכשיו גם ברכות וגם שבת וגם עירובין וגם שאר כל המסכתות. אלא מה? אם נתחיל להנהיג כן בשיבה, גם מס' סנהדרין לא נדע, לכן קבעה הנהלת הישיבה ללמוד בזמן זה רק סנהדרין ושביעית, אבל שאיפה צריכה להיות שנלמד ונדע את כל הש"ס, ולא רק את המס' הנלמדת.

"וממתנה נחליאל" (במדבר כא, יט) - הנחל הוא עמוק, התורה יורדת איתנו למעמקי כל ענין וענין, "ומנחליאל במות" (שם), מעלה אותנו מהעומק של הנחל לגבהים נשגבים - "במות". כמו שהבריתא אומרת על התורה: "ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים" (אבות פ"ו מ"א) - אדם שלמד תורה שולט על כל הבריאה, יודע גם דברים שלא למד. ישנם סיפורים רבים על כך על החזון איש, על המהרי"ל דיסקין, וכן על שאר גדולים. מנין קנו את הידיעות הללו? - מן התורה, כי כח התורה שולט על כל הבריאה. שאלתי פעם את הרב זצ"ל: מספרים על החזון איש מופתים רבים כ"כ, האם צריך להאמין בכל המופתים האלה? ענה לי הרב שכן. שאלתי אותו על מישהו אחר שגם עליו מספרים מופתים דומים, האם להאמין גם במופתים ההם? אמר לי שלא. שאלתי את הרב, מה ההבדל? אמר לי הרב: החזון איש היה גדול עצום בתורה, ועם גדלות כזו בתורה, ממילא שולטים על כל הבריאה. לא "מופת" יש כאן, אלא זהו כח התורה.

הבריתא מונה ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו מ"ה). [חֹתָנִי (הרב חיים זאב פינקל) זצ"ל היה אומר, שכשם שלקניית אשה די באחת הדרכים בלבד מתוך שלש הדרכים בהן היא נקנית (עי' משנה ריש קידושין), כך גם לקניית התורה די בדרך אחת בלבד מתוך ארבעים ושמונה הדברים בהן היא נקנית. אם יש לאדם אחת מהמידות, יכול כבר לקנות את התורה. אינני יודע אם התכון לומר שזהו באמת הפשט בבריתא, הפשט האמיתי הוא לכאורה, שכדי לקנות את התורה יש צורך בכל ארבעים ושמונה הדברים, וחסרון של אחד מהם, הוא חסרון בשלמות קנין התורה]. אחת מהמידות הנזכרות בבריתא שם היא - "שומע ומוסיף". הגר"א מסביר שזו הערה לרב, שלא יבאר לתלמידיו את הענין הנלמד עד תומו, אלא יותיר אותו עמום במידת מה, כדי שהתלמיד יצטרך להשלים את באור הענין בכוחות עצמו. ע"י כך יתפתח יותר בתורה, כי מוכרח יהיה להפעיל את כוחותיו האישיים. אם הרב מגיש לו את הכל "לעוס וטחון", התלמיד אינו מתפתח. ואולם יתכן גם לומר, שהפשט ב"שומע ומוסיף" הוא, שסוגיה שאדם עמל בה

שואל את הרב, אבל עוד יותר טוב היה לו יכול היה לפסוק את ההלכה בעצמו. ובלבד שהוא אכן יודע לפסוק, אם איננו יודע לפסוק ובכל זאת פוסק, זה גרוע מאד. כמו אותו "ראבי" רפורמי שניגשו אליו לשאול אותו על רגל שבורה בתרנגולת, וענה שעבר על כל פרק "כיצד הרגל" במס' ב"ק ולא מצא תשובה...

לעניות דעתי זה הפשט בהלכה שנאמרה בפר העלם דבר של ציבור. הדין הוא, שאם בית דין הגדול פסקו הלכה מוטעית (למשל שמותר לבשל במיקרוגל בשבת), והלכו רוב ישראל ועשו כהוראתם, ואח"כ נמלכו הב"ד בדעתם ופסקו שיש בזה חיוב חטאת, אם רוב ישראל חטאו - בית דין הגדול מביאים פר העלם דבר. אבל אם רק בודדים חטאו, ואין ב"ד צריכים להביא פר, נחלקו בגמ' אם צריכים היחידים שחטאו להביא חטאת רגילה. להלכה - חייב היחיד שעשה בהוראת בית דין קרבן חטאת. וא"כ מי שבישל במקרוגל באותה שבת, חייב להביא חטאת. והנה, המביא חטאת צריך לסמוך ידיו על ראש החטאת ולהתודות. ישאל אותו אדם את ריבונו של עולם: ריבונו של עולם, על מה צריך אני להתודות? הרי רבן גמליאל ורבי אליעזר ורבי יהושע ישבו והחליטו שמותר לבשל במיקרוגל בשבת, מה הייתי צריך לעשות? כתוב בתורה "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך", וכי יכול אני לחלוק על רבן גמליאל?! ואם הייתי חולק עליו מישהו היה שם לב אלי? הרי רק היו צוחקים עלי! א"כ מה יש לי להתודות? הרי "שמעתי בקול ה' אלקי, עשיתי ככל אשר צויתני", לשמוע בקול הסנהדרין הגדולה! הם טעו, וחבל מאד, אבל מה רוצים ממני? על מה אני אתודה? לעניות דעתי התירוץ לכך הוא, שצריך להתודות על כך שאתה אינך יושב בסנהדרין הגדולה. אם היית לומד יותר תורה, היית יושב בסנהדרין הגדולה ומשכנע את רבן גמליאל שאסור לבשל במיקרוגל בשבת. עובדה שביום ראשון נמצא מישהו ששיכנע אותו בכך. א"כ אם היית לומד תורה ויושב בסנהדרין, יכול היית שלא לבוא לידי חטא זה. על זה יש להתודות. ואפילו אישה שייך שתתודה כן, שהרי גם אשה צריכה לדעת את ההלכה במצוות שחייבת בהן. על ברוריה מובא בתוספתא (כלים ב"מ פ"א ה"ג) שפסקה הלכה ורבי יהושע הסכים עם מה שאמרה. כי "גדול הנהנה מיגיע כפו", צריך להיות עצמאי ברוחניות, לא סמוך על שולחן אחרים.

גדילה בתורה, וההתאמצות לחדש חידושי התורה, היא גם הדרך להצטרף לשלשלת של תורה שבע"פ. התורה שבע"פ שחפרוה שרים ממשה רבינו לרבי לרב אשי להרי"ף לרש"י, עד ה"אגרות משה" וה"אור לציון", ועד הגדולים שאיתנו לאורך ימים טובים, זו

אומרים ששאלו פעם את החזון איש, האם מותר לנו לחלוק על הראשונים? אומרים שתי תשובות בשם החזון איש, ודומני ששתיהן אמיתיות, למרות שהן נראות כסותרות זה את זה. החזון איש ענה מצד אחד שהתורה לא ניתנה רק לראשונים, התורה ניתנה גם לדור שלנו. מצד שני הוא ענה, שאדם לא צריך לעשות צחוק מעצמו, לחשוב: הרשב"א אומר כך ואני אומר ההפך. איך יתכן ששתי התשובות נכונות? מפני שבאמת אדם צריך להשתדל לחדש בעצמו, לנסות ללמוד בעצמו, לראות אולי ניתן לפרש את דברי הגמרא לא כפי שפרש אותם רש"י, אבל יחד עם זה יש להבין, שאם אני פרשתי כך ורש"י פרש ההפך, כנראה שהפרוש של רש"י הוא הנכון, ועלי לבדוק היכן טעיתי, ומדוע. וכן אם זכיתי לכיון לפרושו של הרמב"ן או של גדול אחר, הנה טוב מאד, אבל אם לא, צריך להבין שכנראה טעיתי, ולבדוק למה טעיתי. לא לחשוב: "טוב, רש"י פרש כך ואני מפרש ההפך." "המכיר את מקומו" הוא אחד מארבעים ושמונה הדברים שהתורה נקנית בהם... (אבות פ"ו מ"ו). אבל מאידך יש לשאוף ברוחניות, לא להשאיר את פירושו הסוגיא רק לרשב"א ולריטב"א, ולסמוך על "חזקה" שודאי ידעו והבינו מה שכתבו, וא"כ אני פטור מלהתאמץ. זה לא כך, צריך להתאמץ ולהבין היטב את סברות הראשונים.

חז"ל אמרו (ברכות ח, א): "גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים", שאצל ירא שמים כתוב: "אשרי איש ירא את ה'", ואילו אצל נהנה מיגיע כפיו כתוב: "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" - גם אשרי וגם טוב לך. בפשטות מבארים שכונת הגמ' למי שעובד ומרויח כסף. אבל אם כך קשה, הרי ירא שמים והנהנה מיגיע כפיו הם ענינים שונים בתכלית, ירא שמים זה ענין של השקפות, ונהנה מיגיע כפיו זה ענין של עבודה, א"כ מה שייך להשוות ביניהם? הרי זה כאילו היינו אומרים שתפוחי אדמה יותר טעימים מתמונה של רמברנד. אולי חמור שיראה תמונה של רמברנד ויראה עשב, ינסה לאכול את שניהם ויראה שהעשב טעים יותר. אבל עבורנו - מה שייך להשוות בין שני נושאים שאינם ממין אחד? אבל הפשט מבואר (כך כמדומני מסביר הגר"א) ע"פ הגמרא בחולין (מד, ב). הגמ' בחולין אומרת, ש"יגיע כפיך כי תאכל" הוא מי שלמד תורה הרבה, עד שמסוגל כבר להורות הלכה לעצמו. ע"פ זה אפשר להבין גם מה הכונה ב"גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים": הגמ' איננה מדברת על מי שאינו סמוך על שולחן אחרים בגשמיות, אלא על מי שאינו סמוך על שולחן אחרים ברוחניות. מה העושה ירא שמים? ירא שמים שואל את הרב, האם הבהמה כשרה או לא. יפה מאד שהוא

הרי שלשלת זהב של שרים שחפרו את התורה שבעל פה, יש לשאוף שגם אני אצטרף לשלשלת הזאת, שגם לי יהיה חידוש קטנטן להוסיף על הגדולים האלה. במהרה בימינו יבנה בית המקדש השלישי מאבני אקדח וכל מה שהנביא מבטיח (ישעיהו נד, יב), אבל לא רק מאבנים, אלא גם מרוחניות, יראו את האבנים הגדולות ברוחניות שהקימו אברהם יצחק ויעקב, משה ואהרן ואחריהם התנאים והאמוראים, כל אחד לפום דרגא דיליה. ודאי אין בכוחנו להוסיף בו אבנים רוחניות שעומדות ביחס קרוב לאבנים הגדולות של הגדולים האלה, אבל יש לשאוף שעכ"פ גם לנו תהיה לפחות אבן קטנטנה בבנין בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן.